

Magdalena Grunt
(Siedlce)

Rec.: *Literackie portrety kobiet. Antologia.* Redaktor serii Beata Wałęciuk-Dejneka. T. 1: *Oblicza kobiecości.* Wstęp, wybór i oprac. Beata Wałęciuk-Dejneka. Siedlce, Wydawnictwo IKR[i]BL, 2015; T. 2: *Twarze wielorakie.* Wstęp Beata Wałęciuk-Dejneka. Wybór i oprac. Beata Wałęciuk-Dejneka i Magdalena Grunt. Siedlce, Pracownia Wydawnicza Wydziału Humanistycznego UPH, 2016.

Tematyka dotycząca kobiecych ról zarówno tych z życia, jak i tych z szeroko rozumianej sztuki cieszy się od lat ogromnym zainteresowaniem badaczy z dyscyplin humanistycznych. Jedną z obszerniejszych dziedzin w tym zakresie stanowi literaturoznawstwo. Jest to również fascynujący temat dla pisarzy i poetów różnych epok. Jak wiadomo, tematyka kobieca poruszana była w literaturze już w czasach najdawniejszych (*Biblia* i mitologia). Godny podkreślenia jest fakt, iż kobiety mimo że tak chętnie opisywane były w utworach przez mężczyzn, przez wiele stuleci nie miały swobody uczestnictwa w dyskursie publicznym. Jak zauważa recenzentka tomu pierwszego *Literackich portretów kobiet*, prof. UwB dr hab. Małgorzata Dajnowicz z Uniwersytetu w Białymstoku, niebagatelną rolę w tym zakresie odgrywało piśmarstwo kobiet, które pozwalało na choćby częściowe włączenie się niewiast w ów dyskurs. Godne odnotowania w tym miejscu są nazwiska autorek: Klementyny

z Tańskich-Hoffmanowej, Marii Konopnickiej, Elizy Orzeszkowej, Ireny Krzywickiej i wielu innych. Podejmowały one bowiem w swych utworach tematykę miejsca i roli kobiet w społeczeństwie.

Odsłony kobiecych światów to obszar badawczo rozległy. Można bowiem odnaleźć w nim wiele różnorodnych wątków. Kilka z nich zostało wyeksponowanych w omawianych antologiach. Każdy z tomów składa się z pięciu wyodrębnionych części tematycznych. W tomie pierwszym zostały zaprezentowane następujące wizerunki kobiece, zaczerpnięte z powieści: Blok I – *Zrodzone z kobiety: matki*, Blok II – *Związane ze wsią – chłopki*, Blok III – *Kobieta „wyzwolona” i kobieta „nowoczesna”*, Blok IV – *Kusicielki*, Blok V – *Znachorki*. W tomie drugim odnajdujemy zarówno fragmenty z powieści, powieści poetyckich, jak i z dramatu: Blok I – *W obliczu prawa - pani prokurator*, Blok II – *Poza prawem – przestępczynie*, Blok III – *Pracując w wywiadzie - agentki*, Blok IV – *Kobiety dzielne – walczące*, Blok V – *A moralność? – grzesznice*. Jak podkreśla Beata Walęciuk-Dejneka: „Układ antologii nie jest chronologiczny, a podyktowany raczej portretami kobiecymi, a te z kolei pozwalają dostrzec różnorodność ujęć i koncepcji autorских”¹. W prezentowanych publikacjach czytelnik odnajdzie zarówno utwory znane i cenione w polskiej literaturze: np. *Grażyna* Adama Mickiewicza, *Pożegnanie jesieni* Stanisława Ignacego Witkiewicza, czy *Chłopi* Władysława Reymonta jak i te mniej znane, np. *Matka* Ignacego Maciejowskiego (znanego jako Sewer), *Jędrza* Elizy Orzeszkowej, *Emilia Plater* Wacława Gąsiorowskiego, czy też *Maria Magdalena* Gustawa Daniłowskiego. To tylko niektóre przykłady z omawianych zbiorów. Warto w tym miejscu dodać, za autorką recenzji drugiego tomu omawianej serii, prof. UPH dr hab. Joanną Kuć, iż prezentowane utwory przedstawiają zarówno stereotypowe obrazy kobiet np. kobiety symbolizujące piękno, płodność, szlachetność, czystość, miłość, opiekę, moralność, cnotę, stałość, naród, państwo, jak i te symbolizujące: chaos, pokusę, cudzołóstwo, rozpustę, intrygi, chytrość, kłamstwo, niepewność, niebezpieczeństwo, gniew, okrucieństwo, podstęp, wielomówność, przebiegłość, a więc postaci pozytywne, jak i negatywne. I tak, ciekawą

¹ *Literackie portrety kobiet. Oblicza kobiecości. Antologia*. T. 1. Wstęp, wybór i opracowanie Beata Walęciuk-Dejneka. Siedlce 2016, s. 8.

egzemplifikacją są prezentowane w pierwszym tomie matki. Jedna z nich – Magdalena Porębska z powieści Ignacego Maciejowskiego *Matka*, to stereotypowa matka, pełna ciepła i matczynej miłości. Druga to Szyszkowa z powieści Elizy Orzeszkowej *Jędrza*, postać zupełnie odmienna, zimna i niedostępna. Godne uwagi są również dwie agentki, prezentowane z kolei w drugim tomie, mianowicie Lena Kulczowa – bohaterka powieści *Ostatnia brygada* Tadeusza Dołęgi-Mostowicza oraz Karolina Sobańska – bohaterka powieści Stanisława Wasylewskiego *Karolina Sobańska. Występne życie i zło czyni tajnej agentki wywiadu carskiego*. Pierwsza – pracuje jako agentka, ponieważ została do tego zmuszona. Robi jednak wszystko, aby wyswobodzić się z niepożądanego zajęcia. Druga natomiast – Karolina Sobańska, swej pracy poświęca się maksymalnie, przez większość życia, wręcz czerpie z niej satysfakcję. Warto też zwrócić uwagę na szerokie możliwości interpretacyjne kobiecych czynów.

Większość z przedstawionych postaci kobiecych w obu tomach antologii, to silne osobowości, osiągające z reguły zamierzony cel. Wskażmy tu na dwa przykłady z prezentowanych utworów. Przedstawiona w tomie pierwszym Hanka, bohaterka *Chłopów* Władysława Stanisława Reymonta, osiąga swój cel poprzez pracowitość i lojalność. Nie pozwala ona bowiem podczas nieobecności męża i później, choroby teścia, na roztrwonienie rodzinnego majątku. Jest wierną strażniczką domu. Lena Kulczowa osiąga natomiast swój cel poprzez wyswobodzenie się z niechcianego zajęcia i wyjazd za granicę.

Na podstawie lektury antologii można wywnioskować, iż niewiasta, fizycznie słabsza od mężczyzny, w przypadku zagrożenia bądź w obawie przed nim, może nawet stać się od tegoż mężczyzny silniejsza. Przypisywane więc kobiecie cechy typu: bezbronność, słabość, kruchość itp., po lekturze niektórych utworów z antologii, godzi się uznać za stereotypowe. Jak więc można zaobserwować, antologie uwydatniają bardzo różnorodne postaci kobiece. W jednym nawet wątku tematycznym odnaleźć można niekiedy odmienne wizerunki niewieście.

W planach serii znajduje się kolejna publikacja (na rok 2017), w której pojawią się następujące portrety niewiast: nauczycielki, służące, zakonnice, stare panny oraz wdowy.

Magdalena Grunt – ukończyła studia magisterskie w Akademii Podlaskiej w Siedlcach (kierunek filologia polska, specjalność kulturoznawcza). Pracę magisterską: *Aktywność kulturalna niepełnosprawnych i postrzeganie ich w środowisku*, obroniła w 2010 r. Jej zainteresowania naukowe koncentrują się wokół tematyki kobiecej w literaturze oraz literatury z czasów II wojny światowej (zwłaszcza tematyki, dotycząca obozów sowieckich). Pasje pozanaukowe to przede wszystkim śpiew, najchętniej poezja śpiewana polska i rosyjska.